

IN VERS. XII.

CAP. JESAIÆ XIV.

PERICULUM PHILOLOGICUM,

CONS. AMPL. FAC. PHIL.

PUBLICE PROPONIT

ANDR. JOHANNES LAGUS,

S. THEOL. LICENT. ET IN FAC. PHILOS.

ADJ. ORD.

PARTIC. IV.

RESPONDENTE

JACOBO CLAËSSON,

STIP. REG. NERICIO,

D. VIII DEC. MDCCCI IN AUDITORIO MAJORI

VENTILANDA,

HORIS A. M. CONSYETIS.

A BOÆ,

IN OFFICINA FRENCKELLIANA.

8.

IN DEDICATA ET INGENUANA

A ceteris non minus, quam a contextu Hebræo prorsus aberrant Septuaginta Interpretes Græci, qui vel pro שָׁלֹשׁ, literis transpositis legentes תְּלִשָׁה, vel forsan vocabula hæcce confundentes, verba תְּלִשָׁה גָּוִזָּה transferunt ὁ ἀπόστελλων προς παντα τα ἐδύν. Eos imitatur in Polyglottis Arabs, nisi quod Particulum ἀπόστελλων passive exprimat vertens أَوْسَلْ مُؤْسَلْ كَلْ أَلْمَيْ كَلْ: qui missus fuerat contra universos populos, ut habet adjecta interpretatio latina.

Haud adeo quidem præpostere, at vitiose tamen in Versione Latina *Vulgata* verba redduntur: *qui vulnerabas gentes*; neque multis probatum iri arbitramur Paraphrasin Chaldaicam בְּעַמְתֵּא קְטוּלָה רְחוּתָה, *qui eras homicida in gentibus*.

Syriaca Versio habet: مُهَمَّمَةٌ نَّجَنَّا, *qui contemnebas populos*, quam explicationem in interpretatione sua Germanica 2) amplexus Ill. Jo. DAV. MICHAË-

F

LIS

- 2) *Die Uebersetzung des Alt. Test:s mit Ann. für Ungelehrte.* Eandem quoque sequitur Versio Svecana recension: *Prof. Öfversättning af then Heliga Skrift -- af then til Svenska Bibeltolkningens öfverseende -- tilförs ordnade särskilde Commission.* Stockh. 1774, 4:o.

lis, in *Supplementis ad Lexica Hebr.* 3) ulterius vindicare studet, partim conferendo Syriacum ~~مـ~~ quod (in ~~مـ~~, superstes & obvium) despiciendi significatum habuisse asserit; partim conjectura minus probabili, quod nempe acceperit $\psi\lambda\tau$ significationem "ex transpositione litterarum, Arabibus enim حـ, حـ & حـ est vilem habuit, despexit, rejicit ut vi- lius." Tenuitatem vero sensus hinc orituri emendaturus videtur per paraphrasticam fere, in Versione Svecana satis fideliter expressam, interpretationem, qua ultima versiculi verba reddit: *der sonst so stolz auf die Völker herabscheift.*

§, XIV.

Neque silentio prætereunda est in Rabbinorum Commentariis occurrens, & post illos prope neglecta 1), vocabu-

3) Sub voce $\psi\lambda\tau$.

1) Solus videlicet e recentioribus Sacr. Bibliorum Commentatoribus, quantum nos saltent investigare valuimus, eandem suam fecit JO. CALVINUS, idem tamen neque repudians alteram explicationem, debilitandi. V. JO. CALVINI Comment. in JESAIAM Prophetam. Ed. III. Genev. MDLXX. Fol.

cabuli שָׁלֵשׁ explicatio: מִפְּלִיל גּוֹל vel מִטְּוִיל גּוֹל, pro-
ficiens fortē: scil. explorandi causa, quinam ex
Regibus gentium subditarum Tyranno ministraturus
eset die hoc vel illo; sive ex alia interpretatione:
cuinam populo bellum eset inferendum 2). Hanc-
ce vero interpretandi rationem, artificii, quantum
nōs met quidem judicamus, nimis plenam & e lon-
gia quo quæsitam, dum alia suppetat expeditior &
sensui magis congrua, non magnopere commendan-
dam esse existimamus, quamdiu fakim argumen-
tis ex historia desumptis explorate haud fuerit de-
monstratum, arrogantis ejusmodi sortilegii morem
apud Babylonios invaluisse 3).

F 2

§. XV.

חולש על גוֹם: מִטְּוִיל גּוֹל עַל יְהוָם
על המלכים מי מהם ושורתק ביום פלוני ומ' ביום
פלוני R. DAV. KIMCHIUS in *Comment. ad Jes.*
חלשים לישנא רפוריא הוא וכח טוב חולש XIV, 12,
על הגזוי והוא אמר כי עמר מלך בבל על אם הרור
ונומר -- ואמר כי מים קוה הקלם בירושלם הנה שהיה
מִפְּלִיל גּוֹל, באזוח עם ולחם, כי כולם היו לפניו
לעשה בהם כרצונו ובכابו ווושלם הטיל גולם אם
ונומר -- וילך לרכת בני עמן או לירושלים
Conf. JOH. BUXTORFFII *Lex. Chald. Talm. & Rabb.* Col. 778.

3) Cfr. Disl. Rev. HERM. SCHRÖDERHEJM cit. Praef. ER.

§. XV.

Infirmandi, debilitandi potestatem vocabulo שָׁלַח
hoc loco esse tribuendam e Recentioribus contendunt Lexicographorum plurimi 1) præterque eos JOH. CHRIST. GENSELIUS, CAMP. VITRINGA 2) & al. 3), cum quibus consentiunt Versiones MART. LUTHERI, &, quæ ex eadem pendent, antiquior Svecana, nec non Fennica. Huic autem significatiōni, ceteris, ubi occurrit שָׁלַח locis prorsus ineptæ, si vel non obstaret, quod ex lingua Chaldaico Rab-

HESSELGREN pag. 25. — Haud quidem nos fugit רְעֵל
שְׁמַיּוֹן גָּזָל, JOËL IV, 3, quem vero locum nemo nobis obvertat, cum ibi mentio fiat de כָּל הָגּוּם (cfr. v. 2.), quæ Israëlitarum gentem disperferant in nationibus, & Palæstinam inter se diviserant.

- 1) V. JAC. GUSSETHI *Comment. Linguae Hebr. CHRIST. STOC. Clavis Linguae Sanctæ Vet. Test. Jen. 1744, 2:o).* JOH. SIMONIS *Lex. Hebr. & Chald.* atque EDM. CASTELLI *Lex. Heptagl.*
- 2) In *Off. S. & Comment. in Jes. h. l.*
- 3) Cfr. lib. cit. M. POLI *Synops. Criticor. Sacr. h. I. & Opus Critici Sacri; sive &c.* T. II, pag. 2406 sq. FRANC. 1695 Fol.

Rabbinica, teste Ill. Jo. DAV. MICHAËLIS 4), in Lexica Hebraica irreperitur, & Ebraismo Biblico sic peregrina, hoc loco tamen neutiquam favendum esse arbitramur, quippe cum sensum fundat elumbem & frigidum.

Neque defuerunt qui intransitive redderent: *qui infirmatus debilis es* 5), multis ut refellantur, minime digni. Namque etiamsi vel maxime concedatur intransitivam quoque τῶς חַלְשׁ compete re potestatem, & eatenus verti illud posse *infirmari*; hoc tamen loco ejusmodi explicationem neutiquam esse admittendam, extra omne dubium ponit, per eandem peritura, membrorum harmonia, quae necessario flagitat, ut *robur* ἐσ̄ potentia per vocabula עַל־גָּרוּם חַולֵשׁ, præcedentibus חִילֵל בְּ־שָׁחָר parallelā, indigitentur.

§. XVI.

Ultima jam restat examinanda verbi חַלְשׁ explicandi ratio: *qui subegisti, domasti gentes*, ab E.

F 3

F. C.

4) In *Suppl. ad Lex. Hebr.* s. v. חַלְשׁ.

5) E. gr. FRANCISC. JUNIUS, IMMAN. TREMELLIUS & SEB. SCHMIDIUS in Versionibus Bibliorum Sacr. Latinis,

L. C. ROSENmüller 1), ROB. LOWTH & J. B. KOPPE 2), nec non ER. HESSELGREN, CAR. AURIVILLIOQUE 3) adoptata, quæ interpretatio, utpote sensum hoc loco fundens egregium, eo magis nobis arrisit, quo arctius cohæret cum originaria vocabuli שָׁלֹחַ, duobus tantum locis 4), præter hunc nostrum, in Cod. Sacr. instar Verbi occurrentis, significatione. Illa nimurum, (ut nugatoriam JAC. GUSSETII derivationem 5) prætermittamus), videtur fine

1) Lib. cit. JESAIÆ *Vaticinia expl.*

2) Lib. cit. JES. neu übers.

3) In Disertatt. citatis.

4) Ex. XVII, 13, & JOB. XIV, 10.

5) "Participat (שָׁלֹחַ) ex חִלּוּחַ ægrotare & נְנֻשֵּׁי vafṣari, unde conflatum eset: atteri cum dilaceratione omnium partium, & fractis contusisque viribus faticere. V. JAC. GUSSETII *Comment. Linguæ Hebr.* pag. 495. Cfr. ALB. SCHULTENS, qui argutius, quam tutius reputat hoc genus *Originum*. Ipse vero ambiguus, unde orta sit vox, monet: "ex reliquiis biblicis exsculpi tantum posse Rei confirmationem & infractionem gravissimam, spem solidandi nullam relinquentem. V. JOBI *Liber cum nova Versione* - - & *Commentario perpetuo* - - Edid. ALB. SCHULTENS, Lugd. Bat. 1757 4:o pag. 353.

ne dubio esse stravit, project e. g. humi 6). — Ita Arabe
bibus حلس denotat propriæ Stratum, clitellis came-
li supponi solitum, & حلس 7) stravit camelum 8).

Ex

- 6) Qua significatione accipitur שְׁלֵמָה ab Illustr. Jo. DAV.
MICHAËLIS in JOBI XIV, 10, ubi verba גָּבֹר יִמְוַת
וַיַּחֲלֵשׁ ab ipso vertuntur: *vir moritur & bumi sterni-*
tur. V. *Suppl. ad Lex. Hebr.* l. c. — Ex hac vero ge-
neraliori *sternendi* vel *projiciendi* notione, egregie deri-
vatur eandem probans specialior, *jacere sortem*, quo
sensu شَلْمَة in Talmudistarum scriptis frequenter usurpa-
tur. Hinc *sortes* dictæ شَلْمَة, teste R. KIMCHIO in
Comment. ad Jes. XIV, 12. Conf. JOH. BUXTORFFII *Lex.*
Chald. *Talm.* & *Rabb.* l. v. Cfr. quoque JOH. COCCII
Lex. Hebr. & *Chald.* l. v.
- 7) Per errorem typographicum sine dubio factum est, ut
in Disl. AURIVILLII citata (pag. 17) pro حلس legatur
جلس. — An vero cum شَلْمَة Arabicum حلت, *rafis*,
recte comparaverit E. F. C. ROSENMÜLLER (l. c.) vehe-
menter dubitamus. Cfr. JAC. GOLII *Lex. Arab.* col. 643.
- 8) Cfr. JAC. GOLII *Lex. Linguae Arab.* Col. 644 & JO.
WILLMET *Lex. Lingue Ar.* pag. 213, ubi suspicatur, a-
liam verbo حلس subesse significationem primitivam, cæ-
terarum matrem, *terendi*, *atterendi*. Hinc porro eset
stravit, notione ducta a حلس, cuius denominationem
ortam esse putat a *terendo*, quia ejusmodi *stratum dor-*

Ex hac vero *sternendi*, ad *stragem bellicam* 9) facile translata significacione, prono fluit alveo altera illa *vincendi*, *subigendi*, *domandi*, quam confirmant quoque derivata: חלְשָׁה 10) & חַלֵּשׁ 11). Et quum constet, haud pauca sermonis Hebraici *Verba*, pro varia ejusdem notionis applicatione ad diversa objecta, tam *Activam* quam *Pasivam* habere vim 12), atque

sum quasi terit. At nimis artificiosam nobis videri hancce etymologiam fatemur.

9) Quo sensu vocem חַלֵּשׁ in citato *Exodi* XVII, 13, unanimi fere consensu reddunt Interpretes, inter quos ILL. JO. DAV. MICHAËLIS: Josua Amalecum ferro *gravit*. Scilicet notum est, Latinum *sternere* ad bellicam significacionem similiter transiisse.

10) Exod. XXII, 18, ubi sibi invicem opponuntur קִבְרֹת, i. e. *victores* & חַלּוֹשָׁה, קָנְתָא i. e. *victi*. Conf. JO. COCCEII & JO. SIMONIS *Lex. Hebr.* s. v. קִבְרֹת & חַלּוֹשָׁה. Cfr. quoque ERN. FRID. CAR. ROSENMÜLLERI *Scholia in Vet. Testamentum*, Part. I. pag. 609, Lips. MDCCCLXXXVIII, 2:o.

11) JOËL IV, 10. Cfr. JO. DAV. MICHAËLIS *Suppl. ad Lex. Hebr.* l. c.

12) E. gr. כְּבָר sensu *Activo* est: *gravis pondere presfit*; *Naturali*: numero honore, dignitate *gravis fuit*; נִסְעָן

que idem neque a natura voeis שְׁלִת abhorreat 13), nihil impedire videtur, quominus statum, actui vincendi & domandi vicinum, per vocabulum שְׁלִת hoc loco innui admittamus, & interpretemur, qui imperabas, dominabar 14) gentibus 15).

G

§. XVII.

Active evulsit, loco movit; neutraliter profectus fuit; הַנְּשָׁלֵת transitive *pascere* gregem, intransitive *pascere* se vel *pasci*. Cfr. C. N. SWEDERUS in Diss. cit. Praef. CAR. AURIVILLIO I. c. & Cl. CAR. M. AGRELL *Luminaria Syria-ca ad illustrandum Hebraismum collecta*, Pars I. Upl. MDCCXCI, 4:o. §. I.

13) JOBI XIV, 10. Cfr. supra Not. 5.

14) Consimili fere modo observes Græcum Δαμωω, Δαμω-
ζω, vel Δαμνημι non modo in genere *domandi, subigen-
di*, (atque etiam *ferro: interimendi*), sed quoque *impe-
randi* obtinuisse significationem. Cfr. *Krit. Griechisch-
Deutsches Handwörterbuch* -- Ausgearb. v. JOH. GOTTL.
SCHNEIDER, Tom. I. p. 308. Zullich. u. Leipz. 1797, 2:o.
Cfr. *Nov. Lex. Græcum* -- Collegit CHRIST. TOB. DAMM.
Berol. MDCCCLXV, 4:o pag. 400 sqq.

15) In quo consentientem nobis habemus JOH. COCCEIUM,
qui explicat κατανεγκτῶν. V. *Commentar. in Propb.
JESAIAM*, in Oper. COCCEI, Tom. III. pag. 174. Amst.
MDCCI. Fol. Cfr. Diss. cit. H. SCHRÖDERHEJM Δυσνοητα
quedam JESAIANA, pag. 29.

§. XVII.

Magnam vocula **hy** Interpretibus peperit difficultatem, de qua solvenda varie fuerunt solliciti.

Consventa significatione accipiunt FRANC. JUNIUS & IMM. TREMELLIO, vertentes: *supra* quam gentes; quæ vero explicatio pariter ac, quæ eodem recidit, SEB. SCHMIDII *infra* gentes, ruat necesse est, si vera fuerint, quæ de horum interpretatione *supra* pronuntiavimus 1). Idem valet de nova & ipsi propria JOH. CHRIST. GENSELII explicatione, qui **hy** instar *Nominis* vertit: *sublime* populorum, Ifraëliticam puta gentem, quam pro præcipua & omnium præstantissima habuit opinio Judæorum 2).

Puncta mutanda & legendum **hy** citra omnem auctoritatem proponit Ill. J. D. MICHAËLIS 3).

Ex opinione R. DAV. KIMCHII **hy** heic positum esset pro **HN**, unde forsan orta, ex judicio Cel. CAR. AURIVILLII 4), solutissima FRANC. HUBIGANTII

con-

1) V. §. XV. pag. 35. & not. 5.

2) V. *Observatt. Sacr.* l. c.

3) *Suppl ad Lex. Hebr.* l. c.

4) *Epinic. Prophet.* - - JES. XIV, 4 - 27, pag. 18.

conjectura: **ל** hoc loco deberi Scribarum errori. Monet vero KIMCHIUS, **ל** hocce loco habere vim præfixi **בָּ**, quod probaturus affert Genes. XXVII, 40 & Exod. XXIX, 3. 5); male quidem, cum indicatis locis **לְ** y habeat notionem instrumenti ut causæ 6), nostro loco minime convenientem.

אֲשֶׁר subintelligendum esse putant Jo. COCELIUS 7) & CAMP. VITRINGA, locutionem **עַל גּוּם** conferentes cum **עַל הַוְרָה**, JES. XXII, 15, & ZACH. XII, 2. Reddunt itaque, gentium *præfētōs*, quod idem quoque Jo. AUG. DATHIO placuit. Verum (cetera, quæ huic explicationi obverti possint, ut taceamus) dura admodum & ambigua videatur ejusmodi suppressio Pronominis relativi 8).

His vero conjecturis per facile carebimus, si teneatur, varia sermonis Hebraici verba ejus fuisse indolis,

G 2

וְלֹא בְּמִקּוּם בֵּית הַשְׁמוֹשׁ, **כְּאַלּוּ אָמַר חֹלֶשׁ בְּגֹוי** (5) **וְכֹתֵה** [תְּرִיגָם יוֹנָתָן], **וּכְמֵוֹזֵה וְעַל חַרְקַת תְּחִיה**, **כְּמוֹ** **כְּחַרְבֵּן**; **וְנִתְתַּחַת אֵתֶם** **עַל סֵל** **אַחֲרֵיכֶם** **כְּסֶל**. Ita KIMCHIUS in *Comm. ad JES. XIV*, 12.

6) Cfr. E. F. C. ROSENmüLLER lib. cit. JES. *Vatic.* Tom. I. pag. 326.

7) In *Comment. ad JES.* I. c. & in *Lex. Hebr.* I. v. **חֹלֶשׁ**.

8) Cfr. Disf. cit. HERM. SCHRÖDERHEJM, *Præf.* ER, HESSELS-GREN, p. 25.

dolis, ut *particulas* non unius generis sibi adjunxit. Sic e. gr. admittit יְהוָה cum הַנֶּסֶת, tum הַבָּשָׂר, quod idem valet de vocabulis נִזְבֵּחַ & שָׁרֵךְ. Quæ exempla cum præbeant reliquiæ Biblicæ, magnam certe nanescitur probabilitatem sententia, Verbum שָׁלֹחַ constructum fuisse non modo cum הַנֶּסֶת, sed etiam cum הַבָּשָׂר, quod hoc loco positum fuit forsan ad indicandam potentiae dominicæ superioritatem 9).

§. XVIII.

Qualitercunque ergo explicatis, quæ Interpretes tenuerunt ambiguos & nobis obscuriora visa sunt; patesfactum jam speramus genuinum versiculi sensum, quem ita fere Svetice reddas:

Huru är du fallen ifrån himmelen,
O morgonstjerna, gryningens son:
fälld til jorden,
du som herrskade öfver folken?

Quibus, coronidis loco, subjungere liceat interpretationem verborum Fennicām:

Kuingas olet tajvaasta pudonnut,
sinå kointåhti, hämärän pojka:
maahan hakattu,
joka kansat vallitsit?

---

9) Cfr. Disfertatt, citt. 1. c. E. F. C. ROSENMÜLLERI Scholia ad h. l. & Versiones ROB. LOWTH atque JOH. CHRISTOPH. DOEDERLEIN. Cfr. quoque Disfert. SAM. HJELMERI Præf. CAR. AURIVILLIO, Varia per Particulas constructio verbi שָׁרֵךְ. Ups. 1779. 4:o.

